

SKURDO PRIEŽASČIŲ AKTUALIJOS LIETUVOJE

Monika LINKEVIČ*

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas,
Verslo technologijų ir verslininkystės katedra, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva

*El. paštas monika.linkevic@stud.vilniustech.lt

Gauta 2023 m. vasario 12 d.; priimta 2023 m. gegužės 10 d.

Santrauka. Nepaisant spartaus pasaulinės ekonomikos augimo, minimaliojo darbo užmokesčio kėlimo, kai kurie žmonės visą gyvenimą vis dar yra pasmerkti gyventi patirdami skurdą. Šito ekonominio fenomeno neišvengia net ir labiausiai išsivysčiusios pasaulio šalys. Skurdas – tai yra pagrindinė visų šalių socialinė problema. Skurdas yra matuojamas pagal būtinausių prekių ir kitų būtinausių dalykų, kurie keičiasi laikui bėgant, sąrašą, kurio negali leisti žmogus, gyvenantis skurde. Vienas iš plačiausiai taikomų skurdo matavimo metodų yra pajamų vertinimas. Yra gausybė mokslinių tyrimų, kur skurdas yra siejamas su mažomis pajamomis. Atsižvelgiant į tai šiame straipsnyje bus analizuojama: kas yra skurdas, skurdo priežastys, skurdo lygis pagal vietas. Šiam tikslui pasiekti bus taikoma sisteminė literatūros analizė, aprašomoji statistika bei koreliacinė ir daugiavarė koreliacinė regresinė analizė.

Reikšminiai žodžiai: skurdas, socialinė atskirtis, skurdo rodikliai, absoliutusias skurdas, skurdo priežastys, skurdo rizikos lygis.

Įvadas

Skurdas ir nepriteklius šiuolaikinėje visuomenėje daro labai didelę įtaką ne tik šalies ekonomikai, tačiau veikia ir žmonių gyvenimus. Kaip teigia JAV ekonomistas Malthusas (1986), – skurdas yra neišvengiamas, todėl neretas atvejis, kai šeimai pakanka pinigų tik būtinausiems poreikiams patenkinti: maisto produktams (tik būtinausiems: duona, geriamasis vanduo, mėsos produktai), komunalinių paslaugų apmokestinimui. Pagal Oficialios statistikos portalo pranešimus galima identifikuoti tam tikras asmenų grupes, kurios patenka į skurdo rizikos ribą, tai vieniši pensininkai, šeimos su vaikais, neįgalieji žmonės ir bedarbiai. Dažnu atveju yra minima, kad žmonės, gyvenantys kaimuose, taip pat patenka į skurstančiųjų sąrašą. Reikėtų pažymėti, kad Lietuvoje skurdas turi regioninį pobūdį: mažesni miestai ir regionai žymiai atsilieka pagal tokius rodiklius kaip socialumas ir ekonomiškumas didelių miestų atžvilgiu. Statistika rodo, kad 2019 m. miestuose už skurdo rizikos ribos buvo 17,1 procentas gyventojų, o kaimuose – 27,9 procentai gyventojų.

Taigi, galime teigti, kad skurdas šalyje daro didelę žalą jos ekonomikai, kadangi finansinis nepriteklius ir skurdas neleidžia vartotojams kelti aukštesnių

reikalavimų gaminamai produkcijai, nes įmonės, veikiančios šioje šalyje, neturės pakankamai lėšų gaminti aukštesnės kokybės produktų. Taip pat skurdas šalyje stabdo jos vystymąsi, tai reiškia, kad valstybė negali finansuoti mokslinių tyrimų, diegti naujų technologijų ir efektyvesnių vadybos priemonių. Atsižvelgiant į tai, šiame straipsnyje pasirinkta *tyrimo problema* yra skurdo rodiklių analizė Lietuvos vietovėse. *Tyrimo tikslas* – nustatyti priežastis, turinčias įtaką skurdo lygio didėjimui Lietuvoje. Šiam tikslui pasiekti buvo taikomi šie tyrimo metodai – mokslinės literatūros ir straipsnių analizė, aprašomoji statistika, priklausomojo kintamojo koreliacinė analizė nepriklausomųjų kintamųjų atžvilgiu, daugiavarė regresinės analizės taikymas.

1. Skurdo sampratos teorinė analizė

Kaip teigia Keršienė (2011), skurdas yra apibrėžiamas kaip viena iš aktualiausių problemų, su kuria susiduria ne tik Lietuvos, bet ir išsivysčiusių pasaulio šalių gyventojai. Skučienė ir Gabnytė (2018) pabrėžia, kad skurdas vis dar išlieka viena iš nesėkmingai sprendžiamų socialinių problemų Lietuvoje ir išlieka vienu iš Vyriausybės prioritetinių uždavinių. Labai svarbu, norint kalbėti apie skurdą, apsibrėžti šios sąvokos sampratą, kaip žinoma,

nėra vieno skurdo sąvokos apibrėžimo. Skurdo problemos nagrinėjimo ištakos siekia dar XVIII a., kai skurdas buvo suprantamas kaip nepakankamos pajamos, siekiant įsigyti būtiniausių reikmenų, siekiant palaikyti asmens fizinį pajėgumą. Ekonomikos teorijos klasikas Smitas ekonominį skurdą 1776 m. apibrėžė kaip reikalingiausių daiktų, skirtų asmens gyvybei palaikyti, bei kitų reikmių, be kurių, atsižvelgiant į visuomenės gyvenimo standartus, žmogui nepridera būti, stygių. Skurdo sąvokos apibrėžimą apsunkina jos daugiaprasmiškumas – skurdas turi įtakos asmens padėčiai, jo situacijai bendruomenėje (fiziniai, socialiniai, moraliniai, psichologiniai ir kt. aspektai) (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). Mokslinėje literatūroje skurdo samprata yra nagrinėjama įvairiais aspektais. Kaip teigia Zabarauskaitė ir Gruževskis (2015), šiuolaikinėje visuomenėje skurdas vis labiau suvokiamas kaip kultūros fenomenas, atspindintis tam tikrų vertybių, socialinių įgūdžių ir komunikacinių kompetencijų trūkumą, tačiau kartu pripažįstama, kad jis dažniausiai yra piniginio (finansinio), materialinio, bendriausia prasme – ekonominio nepritekliaus pasekmė. Atsižvelgiant į vertinimo būdą, ekonominis skurdas gali būti absoliutusias ir santykinis (Balvočiūtė, 2019). Baratzas ir Grigsby (1972) skurdą apibrėžia kaip didelį fizinės ir psichinės gerovės trūkumą, glaudžiai susijusį su nepakankamais ekonominiais išteklių (Baratz & Grigsby, 1972). Taip pat skirtingai apibrėžiami ir žmonės, gyvenantys skurde. Vienas iš tokių apibrėžimų – „vargšai“ yra tie, kuriems lėšų gali pakakti vos jų oriam savarankiškam gyvenimui, „didesni vargšai“ – tie, kurių lėšų tam neužtenka (Booth, 1971). Vargšas sociologiniu požiūriu yra asmuo, kuris gauna šalies, kurioje gyvena, pagalbą dėl lėšų trūkumo (Simmel & Jacobson, 1965).

Kaip teigia Karpušauskienė (2017), nėra vienos nuomonės dėl vieno bendro skurdo sąvokos apibrėžimo, todėl skurdo sąvoka įvairiose šalyse suprantama skirtingai. Autorė teigia, kad dar prieš kelis dešimtmečius mokslininkai skurdą apibrėždavo dažniausiai kaip ekonominių išteklių trūkumą būtiniesiems poreikiams patenkinti. Pavyzdžiui, JAV 1965 m. skurdą apibrėžė kaip šeimos arba vieno asmens pinigų trūkumą įsigyti būtiniausias prekes arba paslaugas. Skurdo fenomenas turi daug atsiradimo priežasčių, todėl klaidinga teigti, kad skurdo priežastis yra žemas išsilavinimas dėl nekokybiškos švietimo sistemos kaimuose. Analizuojant žmonių gerovę miestuose pastebima, jog mieste gyvenantiems žmonėms dažniau pavyksta patenkinti visus fiziologinius poreikius nei asmenims, gyvenantiems kaimuose. Nedaugelis kaimo gyventojų gali sau leisti išvykti bent kartą per metus į užsienį, todėl skurdas kaimo vietovėse yra labiausiai izoliuotas, nes tenyščiai gyventojai yra ne tik teritoriskai apriboti nuo kitų šalies gyventojų, bet ir nuo ekonominių galimybių plėtotės. Kaimo vietovėse gyvenančių

asmenų nepakankamas poreikių patenkinimas lemia jų migraciją, dažniausiai išvyksta jauni, darbingo amžiaus asmenys, taip pat ir turintys aukštesnį išsilavinimą, tai labai paveikia tos teritorijos demografinius rodiklius (Skučienė ir Gabnytė, 2018). Izoliuotumą kaimo vietovėse lemia šios priežastys: socialinė atskirtis ir infrastruktūros trūkumas lemia ne tik žemesnį gyvenimo lygį kaime, bet taip pat silpną informacijos tinkų pasiekiamumą lyginant su miestu, todėl užtrunka daugiau laiko, kad asmenis, gyvenančius kaime, pasiektų reikiama informacija. Dėl to gali nukentėti ir žmonių galimybės susirasti darbą, tai lemia didėjančių bedarbių skaičių. Ne mažiau svarbi problema kaimo vietovėse, kuri turi įtakos skurdo lygiui, yra pažeidžiamiausių gyventojų koncentracija. Dažnai pastebima, kad kaimuose gyvena daugiau ilgalaikių bedarbių, taip pat ir socialinės rizikos šeimų, pensinio amžiaus gyventojų, asmenų, grįžusių iš įkalinimo įstaigų ir negalią turinčių asmenų (Skučienė ir Gabnytė, 2018).

Skurdą įveikti nesiseka net pačioms stipriausioms valstybėms, nes neįmanoma suvaldyti visų skurdą lemiančių veiksnių, tačiau yra labai svarbu apibrėžti labiausiai skurdui įtaką darančias priežastis, tokias kaip: išaugęs nedarbas, nesaugios darbo sąlygos, socialinės apsaugos sistemos netobulumas, gyvenamo ploto išlaikymo sunkumai, skolos, šeimos struktūra, mokesčių sistema, mažėjantis gimstamumas, darbingo amžiaus žmonių migracija, mažas darbo našumas, žemas socialinių garantijų lygis, žemas išsilavinimas, netolygi regionų plėtra (Baršauskienė ir Leliūgnienė, 2001).

Nepaisant to, kad Lietuvoje daug žmonių skursta, Kondartienė (2015) stebina labai dažnai pasitaikantis negatyvus lietuvių požiūris į skurstančiuosius arba į jų vaikus – anot jos, vaikai, kilę iš skurdžių šeimų, iš anksto nuvertinami. Kai vaikai iš socialinės rizikos šeimų ar globos namų ateina į mokyklą, mokytojai iš jų nieko per daug nesitiki. Jie labai dažnai yra nukreipiami į modifikuotas programas, vėliau geriausiu atveju į profesines mokyklas. Yra išimčių. Reikiamo paskatinimo, palaikymo tokie vaikai mokykloje nesulaukia, o dažnai ir tinkamų sąlygų mokytis bei pamokas ruošti namuose taip pat neturi, kitaip nei pasiturinčių tėvų vaikai. Pastebima, kad neretai skurstantieji vadinami tinginiais, alkoholikais, manoma, kad jie specialiai gyvena tik iš pašalpų. Nors tokios problemos kaip alkoholizmas ir menka savivertė kelia nerimą Lietuvos kaime, tačiau pagrindinės skurdo priežastys, kaip ir visoje Lietuvoje, yra mažos algos ir didelis nedarbas, o ne tingėjimas ar apsileidimas. Anot Lietuvos statistikos departamento, nedarbo lygis kaime iš tiesų beveik dvigubai didesnis (2014 m. – 16,1 proc.) lyginant su nedarbo lygiu mieste (2014 m. – 8,4 proc.). Minimalios mėnesinės algos (MMA) ir socialinių išmokų didinimas yra dažnai pristatomas kaip pagrindinė

priemonė mažinti skurdą Lietuvoje, bet kyla tam tikrų abejonių dėl šių strategijų efektyvumo. Valdžios atstovai didindami MMA tikisi išspręsti mažų algų Lietuvoje problemą, kuri yra viena iš skurdo priežasčių tarp dirbančių žmonių (2014 m. 8 proc. dirbančių žmonių gyveno žemiau skurdo ribos). Absoliučiojo skurdo lygis šalyje 2019 m. siekė 7,7 proc., t. y. apie 215 tūkst. šalies gyventojų gyveno žemiau absoliučiojo skurdo ribos. Vartojamas pajamas, mažesnes už absoliučiojo skurdo ribą, mieste gavo 6,2 proc. gyventojų (penkiuose didžiuosiuose miestuose – 4,8 proc., kituose miestuose – 8,4 proc.), kaime – 10,8 proc. Absoliučiojo skurdo lygis šalyje, palyginti su 2018 m., sumažėjo 3,4 procentinio punkto, o per trejus metus – 8,1 procentinio punkto.

2. Metodologija

2.1. Aprašomoji statistika

Norint tinkamai ištirti duomenis bei atvaizduoti juos reprezentatyvia forma, šiame darbe jie bus apdorojami naudojantis statistikos paketu SPSS.

Aprašomoji statistika – tai duomenų sisteminimo ir grafinio vaizdavimo metodai. Aprašomosios statistikos metodų taikymas yra labai svarbus statistinio uždavinio sprendimo etapas. Dažnai išsamus surinktos informacijos aprašymas bei duomenų grafikai leidžia daryti pagrįstas išvadas apie visos populiacijos nagrinėjamas savybes. Vienas didžiausių aprašomosios statistikos privalumų yra tai, kad ji leidžia koncentruotai užrašyti informaciją, esančią dideliuose duomenų masyvuose. Todėl aprašomoji statistika gali būti taikoma ir visos populiacijos duomenims apdoroti. Skaitinės dažnių pasiskirstymo charakteristikos – skaičiai, nusakantys duomenų centrą, sklaidą, dažnių pasiskirstymo formą. Aprašomojoje statistikoje stebėjimo reikšmės pateikiamos lentelėmis, grafikais, dažnių skirstiniais arba charakteristikomis, susijusiomis su šiais skirstiniais (Čekanavičius ir Murauskas, 2000).

2.2. Koreliacinė analizė

Priklausomumui tarp kintamųjų tirti dažnai yra naudojama koreliacinė analizė. Koreliacija reiškia, kaip glaudžiai susiję du ar daugiau kintamųjų. Atliekant koreliacinę analizę, yra įvertinamas tiesinio ryšio tarp kintamųjų dydis ir kryptis, o statistinis reikšmingumas turi būti patikrintas, kai nulinė hipotezė yra ta, kad tarp kintamųjų nėra ryšio, ir alternatyvi hipotezė yra ta, kad ryšys egzistuoja. Koreliacinės analizės metu sukurtas ryšys tarp kintamųjų leidžia tyrėjui naudoti aiškinamąjį kintamąjį, kad galima būtų prognozuoti rezultato kintamąjį. Tačiau koreliacinė analizė yra tinkama

tik norint ištirti ryšį tarp kintamųjų, o ne daryti išvadas apie ryšio priežastis (Prematunga, 2012).

Koreliacijos koeficientas rodo tiesinio, jei koreliacija yra teisinė, arba ranginio, jei koreliacija ranginė, sąryšio tarp dviejų kintamųjų stiprumą. Pavyzdžiui – ar tikėtina, kad, padidėjus vieno kintamojo reikšmėms, padidės (arba atitinkamai sumažės) ir kito kintamojo reikšmės. Jei nėra kalbama, kuris koreliacijos koeficientas naudojamas, omenyje turimas Pirsono (Pearson) tiesinės koreliacijos koeficientas, tačiau yra geriau nurodyti, koks koreliacijos koeficientas yra naudojamas, siekiant išvengti dviprasmybių (Pabedinskaitė, 2009).

2.3. Daugianarė koreliacinė regresinė analizė

Kai yra nagrinėjamas priklausomojo veiksnio Y ryšys su keliais nepriklausomaisiais veiksniais X_1, X_2, \dots, X_n , tai yra susiduriama su daugianare koreliacine ir regresine analize. Daugianarės koreliacijos atveju ryšiui tarp kintamųjų atspindėti naudojamas bendras daugianarės koreliacijos koeficientas. Daugianarės koreliacijos koeficientas leidžia įvertinti vieno iš veiksmių (Y) ryšį su visais kitais (X_1, X_2, \dots, X_n) kaip visumą.

Remiantis daugianare regresine analize, ieškoma statistinio ryšio forma tarp priklausomojo veiksnio Y ir nepriklausomai kintančiųjų veiksmių X_1, X_2, \dots, X_n . Sąvoka „nepriklausomieji kintamieji“ yra gana sąlygiška. Tai gali būti veiksniai, kuriems negalima daryti įtakos bei valdyti. Daugianarės koreliacijos atveju ryšiui tarp y ir kitų kintamųjų visumos įvertinti naudojamas bendras daugianarės koreliacijos koeficientas. Daugianarės koreliacijos koeficientas leidžia įvertinti vieno iš veiksmių (Y) ryšį su kitais (X) kaip visumą. Atliekant daugianarę koreliacinę regresinę analizę, kai priklausomųjų veiksmių yra daugiau nei du, tikrai sudėtinga skaičiavimus atlikti tiesioginiu būdu pagal pateiktas formules ir tikslinga naudoti EXCEL statistines funkcijas.

2.4. Duomenų, skirtų asmenų, susiduriančių su ekonominiais sunkumais, analizei atlikti, parinkimas

Norint atlikti išsamią analizę apie asmenis, kurie susiduria su ekonominiais sunkumais, šioje trečiojoje dalyje atliekama atitinkama duomenų analizė su SPSS programa. Šie pasirinkti duomenys yra paimti iš Oficialios statistikos portalo, iš rodiklių skilties „pajamos, vartojimo išlaidos, gyvenimo sąlygos“. Šie duomenys gerai atvaizduoja skurdo tendenciją miesto, kaimo, miesto ir kaimo, didžiųjų miestų ir kitų miestų atžvilgiu. Kadangi svarbiausias šio darbo tikslas yra išnagrinėti skurdo pasiskirstymą ir jo priežastis Lietuvos vietovėse, todėl šio darbo priklausomasis kintamasis bus:

- Skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje.

1 lentelė. Duomenų aprašomosios statistikos rezultatas (šaltinis: sudaryta autorės)

	Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	X1 – dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti mokesčių (miestas)	X2 – neturi galimybės atostogauti ne namuose (dideli miestai)	X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)	X4 – negali sau leisti mėsos (miestas ir kaimas)	X5 – negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų (kaimas)
Reikšmė	21,50	9,21	24,56	31,54	14,21	59,16
Mediana	21,90	9,00	23,80	33,20	14,50	61,10
Moda	23	9 ^a	19 ^a	24 ^a	12	50 ^a
Standartinis nuokrypis	1,384	1,309	4,110	4,131	1,954	4,481
Dispersija	1,917	1,715	16,896	17,063	3,818	20,080
Diapazonas	4	4	10	11	5	14
Minimumas	19	7	19	24	12	50
Maksimumas	23	10	29	35	17	64

Kriterijai, kurie skaičiavimuose buvo naudojami kaip nepriklausomieji kintamieji, buvo tokie:

- Dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių, būsto ar kitų paskolų, kredito įmokų.
- Neturi galimybės praleisti bent savaitę atostogų ne namuose.
- Negali sau leisti pakankamai šildyti būsto.
- Negali sau leisti bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško vegetariško maisto.
- Negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų iš savo lėšų.

Taip pat paskutiniam išsikeltam tikslui patvirtinti – skurdo skirtumas Lietuvos vietovėse:

- Miestas ir kaimas.
- Miestas.
- Didieji miestai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys).
- Kiti miestai.
- Kaimas.

3. Rezultatai

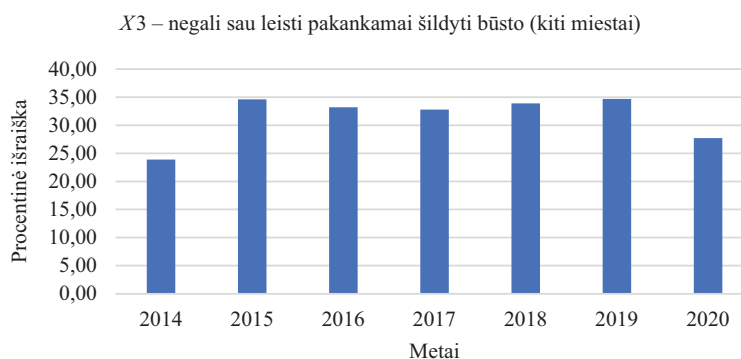
3.1. Asmenų, susiduriančių su skurdu Lietuvos vietovėse, aprašomoji statistika

Darbe yra išskiriamas vienas priklausomasis kintamasis – skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje ir penki

nepriklausomieji kintamieji: dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių, būsto ar kitų paskolų, kredito įmokų (kintamasis tikrinamas miesto vietovėse); neturi galimybės praleisti bent savaitę atostogų ne namuose (kintamasis tikrinamas didelių miestų atžvilgiu); negali sau leisti pakankamai šildyti būsto (kintamasis tikrinamas kitų miestų atžvilgiu); negali sau leisti bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško vegetariško maisto (kintamasis tikrinamas miestų ir kaimų atžvilgiu); negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų iš savo lėšų (kintamasis tikrinamas kaimo vietovių atžvilgiu).

Pagal 1 lentelėje gautus rezultatus galima daryti pirmine išvadą, kokiose vietovėse asmenys daugiausia susiduria su skurdo lygio rodikliais, pavyzdžiui, didžiausią vidurkį (59,16) pasiekė *negalėjimas apmokėti nenumatytų išlaidų iš savo lėšų (kaimas)*, tai gali reikšti, kad šis kriterijus yra pagrindinis, su kuriuo yra susiduriama kaimo vietovėse. Mažiausią vidurkį (9,21) pasiekė *dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių, būsto ar kitų paskolų, kredito įmokų (mieste)*, pagal tai galima daryti prielaidą, kad asmenys su šia problema mieste susiduria mažiausiai.

Siekiant pavaizduoti gautus skaičiavimų rezultatus ne tik skaičiais, bet ir pateikti vizualesne medžiaga, diagramos forma, pateikiama ir kintamojo *negali sau leisti pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)* histograma (1 pav.).

1 paveikslas. Nepakankamas išteklių kiekis būstui šildyti, diagrama atlikta naudojant EXCEL (šaltinis: autorės darbas)

Iš šios histogramos galima matyti, kad ryškus pasikeitimas įvyko nuo 2014 m. iki 2015 m., padidėjo apie 10 %. Likusių metų tendencija buvo labiau pastovi.

3.2. Koreliacinė skurdo priežasčių Lietuvos vietovėse analizė tarp priklausomojo Y su kiekvienu nepriklausomuoju X

Pasirinktas priklausomasis tyrimo kintamasis, kurio koreliacija bus tikrinama su kiekvienu nepriklausomuoju kintamuoju, yra *skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje*. Šiame skyriuje jis bus analizuojamas atskirai su kiekvienu iš esamų nepriklausomųjų kintamųjų.

Pirmiausia normalumo patikrinimas buvo atliekamas su nepriklausomuoju kintamuoju – *dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių, būsto ar kitų paskolų, kredito įmokų (mieste)*.

2 lentelė. Koreliacija tarp *skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje* ir *dėl pinigų stokos negali laiku susimokėti mokesčių (mieste)* (šaltinis: sudaryta autorės)

		Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	X1 – dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti mokesčių (miestas)
Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	Pirsono koreliacija	1	0,015
	Sig. (dvipusė p)		0,975
	N	7	7
X1 – dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti mokesčių (miestas)	Pirsono koreliacija	0,015	1
	Sig. (dvipusė p)	0,975	
	N	7	7

Gautame 2 lentelės rezultatų lange yra įvertinamas Pirsono koreliacijos koeficientas ir Sig. p reikšmė. Pirsono koeficientas yra lygus 0,015, tai rodo koreliaciją tarp kintamųjų.

Sig. reikšmė yra lygi 0,975 ir yra didesnė už 0,05 ($p < 0,05$). Tai įrodo, kad kintamieji turi normaliusius skirstinius. Todėl galime teigti, kad skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje priklauso nuo pinigų stokos negalėjimo laiku susimokėti mokesčių (mieste).

Tolesniuose skaičiavimuose buvo taikomas toks pats metodas ir tikrinama nepriklausomojo Y priklausomybė tarp atskirų nepriklausomųjų kintamųjų X.

Įvertinus antrosios kintamųjų poros tikrinimą, kuris yra pateiktas 3 lentelėje, stebimas Pirsono koreliacijos koeficientas yra neigiamas $-0,117$, tai rodo koreliacijos nebuvimą. Sig. reikšmė yra 0,802, tai reiškia, kad skirstiniai yra normalieji, tačiau ji tai nebūtina atsižvelgti dėl anksčiau minėto neigiamo Pirsono koeficiento.

3 lentelė. Koreliacinė analizė tarp *skurdo rizikos lygio Lietuvos Respublikoje* ir *nepriklausomųjų kintamųjų neturi galimybės praleisti bent savaitę atostogų ne namuose (didieji miestai)* (šaltinis: sudaryta autorės)

		Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	X2 – neturi galimybės atostogauti ne namuose (dideli miestai)
Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	Pirsono koreliacija	1	$-0,117$
	Sig. (dvipusė p)		0,802
	N	7	7
X2 – neturi galimybės atostogauti ne namuose (dideli miestai)	Pirsono koreliacija	$-0,117$	1
	Sig. (dvipusė p)	0,802	
	N	7	7

4 lentelė. Koreliacinė analizė tarp priklausomojo kintamojo *skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje* ir nepriklausomojo kintamojo *negali sau leisti pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)* (šaltinis: sudaryta autorės)

		Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)
Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	Pirsono koreliacija	1	0,748
	Sig. (dvipusė p)		0,053
	N	7	7
X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)	Pirsono koreliacija	0,748	1
	Sig. (dvipusė p)	0,053	
	N	7	7

Įvertinus trečiosios kintamųjų poros patikrą, kuri yra pateikta 4 lentelėje, stebimas Pirsono koreliacijos koeficientas yra 0,748, tai reiškia, kad yra koreliacija. Sig. reikšmė yra 0,053, tai reiškia, kad skirstiniai yra normalieji.

Įvertinus ketvirtosios kintamųjų poros patikrą, kuri yra pateikta 5 lentelėje, stebimas Pirsono koreliacijos koeficientas yra 0,207, tai rodo, kad yra koreliacija. Sig. reikšmė yra 0,656, tai reiškia, kad skirstiniai yra normalieji.

Įvertinus penktosios kintamųjų poros patikrą, kuri yra pateikta 6 lentelėje, stebimas Pirsono koreliacijos koeficientas yra 0,264, tai rodo, kad yra koreliacija. Sig. reikšmė yra 0,568, tai reiškia, kad skirstiniai yra normalieji.

5 lentelė. Koreliacinė analizė tarp priklausomojo kintamojo *skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje* ir nepriklausomojo kintamojo *negali sau leisti bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško vegetariško maisto (miestas ir kaimas)* (šaltinis: sudaryta autorės)

		Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	X4 – negali sau leisti mėsos (miestas ir kaimas)
Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	Pirsono koreliacija	1	0,207
	Sig. (dvipusė p)		0,656
	N	7	7
X4 – negali sau leisti mėsos (miestas ir kaimas)	Pirsono koreliacija	0,207	1
	Sig. (dvipusė p)	0,656	
	N	7	7

6 lentelė. Koreliacinė analizė tarp priklausomojo kintamojo *skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje* ir nepriklausomojo kintamojo *negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų iš savo lėšų (kaimas)* (šaltinis: sudaryta autorės)

		Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	X5 – negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų (kaimas)
Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	Pirsono koreliacija	1	0,264
	Sig. (dvipusė p)		0,568
	N	7	7
X5 – negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų (kaimas)	Pirsono koreliacija	0,264	1
	Sig. (dvipusė p)	0,568	
	N	7	7

3.3. Regresinė skurdo priežasčių Lietuvos vietovėse analizė tarp nepriklausomojo Y kintamojo su kiekvienu priklausomuoju X kintamuoju

Atlikus koreliacinę analizę paaiškėjo, kad iš visų kintamųjų reikšmingiausias yra X3 – *negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)*, nes jo koreliacijos koeficientas Sig. yra arčiausias 1, tai rodo labai stiprų ryšį, tarp priklausomojo Y – *skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje* ir nepriklausomojo kintamojo. Tai yra vaizduojama 7 lentelėje.

Atliktų skaičiavimų tikslas šioje dalyje yra nustatyti ir įvertinti skurdo rizikos lygio Lietuvos Respublikoje kriterijus, kurie lemia skurdo lygį. Šiam tikslui pasiekti buvo taikomas porinės regresinės analizės metodas su SPSS paketu. Priklausomasis ir nepriklausomieji

7 lentelė. Koreliacijos koeficientų reikšmės *negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)* (šaltinis: sudaryta autorės)

		Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)
Pirsono koreliacija	Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje	1,000	0,748
	X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)	0,748	1,000

kintamieji išlieka tokie patys kaip ir prieš tai atliktuose skaičiavimuose.

Tolesnė porinė regresinė analizė bus atliekama tarp priklausomojo kintamojo *skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje* ir nepriklausomojo *negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)*.

8 lentelė. Determinacijos koeficiento *negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)* įvertinimas (šaltinis: sudaryta autorės)

Modelio santrauka					
Modelis	R	R kvadratu	Pako-reguotas R kvadratu	Standartinė sąmatos paklaida	Durbino-Vatsono
1	0,748 ^a	0,560	0,472	1,006	2,358

Pastabos: a. prognozuojama: (konstanta), X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai); b. priklausomasis kintamasis: Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje.

Pagal 8 lentelės rezultatus yra įvertinamas determinacijos koeficientas. Šio dydžio reikšmė R² yra 0,560. Iš to galima daryti išvadą, kad determinacijos koeficientas yra tinkamas, nes tenkina sąlygą, kai turi viršyti 0,20 reikšmę arba būti jai lygus. Koreliacija tarp kintamųjų yra.

9 lentelė. Negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai) ANOVA modelio įvertinimas (šaltinis: sudaryta autorės)

ANOVA ^a						
Modelis	Kvadratų sumos	df	Kvadratų reikšmės	F	Sig.	
1	Regresija	6,436	1	6,436	6,356	0,053 ^b
	Likutinis	5,064	5	1,013		
	Iš viso	11,500	6			

Pastabos: a. priklausomasis kintamasis: Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje; b. prognozuojama: (konstanta), X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai).

10 lentelė. *Negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)* koeficientų lentelė lygčiai sudaryti (šaltinis: sudaryta autorės)

Koeficientai ^a								
Modeliai		Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.	Kolinearumo statistika	
		B	Standartinis nuokrypis	Beta			Tolerancijos koef.	VIF
1	(Konstanta)	13,591	3,160		4,301	0,008		
	X3 – negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)	0,251	0,099	0,748	2,521	0,053	1,000	1,000

Pastaba: a. priklausomasis kintamasis: Y – skurdo rizikos lygis Lietuvoje.

9 lentelės rezultatų langas yra skirtas patikrinti, ar modelyje yra susijusių su kintamuoju regresorių. Tikrinamas paskutinis lentelės stulpelis su Sig. reikšme, kuri neturi viršyti 0,05 reikšmės, nes kitaip modelio tinkamumas yra abejotinas. Mūsų atveju Sig. reikšmė lygi 0,053, labai mažai viršija Sig. kriterijaus reikšmę, todėl galima daryti išvadą, kad modelio tinkamumas nėra abejotinas ir koreliacija tarp kintamųjų yra.

Pagal 3 lentelės rezultatus galime užrašyti koreliacijos lygtį. Kadangi buvo atitikti visi reikalavimai, determinacijos koeficientas $0,560 > 0,20$ ir Sig. reikšmė $0,053 > 0,05$, ir abu šie duomenys koreliuoja. Pagal 10 lentelės rezultatų langus, kuri yra aukščiau *Coefficients*, sudaroma koreliacijos lygtis, kuri būtų tinkama daryti tolimesnius prognozavimus. $Y = 13,591 + 0,251 * \text{negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)}$.

Taigi, galima teigti, kad atlikus analizę tarp priklausomojo kintamojo Y skurdo rizikos lygis Lietuvos Respublikoje ir nepriklausomojo X3 negali pakankamai šildyti būsto (kiti miestai) kintamieji koreliuoja.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę, matyti, kad skurdo lygis skirtinguose moksliniuose šaltiniuose apibrėžiamas skirtingai. Todėl šiame darbe remiantis mokslininkų apibrėžimais skurdo lygis apibrėžtas kaip finansinis nepriteklus būtiniais poreikiams patenkinti. Skurdo priežastys, kurias šio straipsnio autorė gali išskirti, yra: žemas išsilavinimo lygis, jaunimo ir darbingo amžiaus žmonių migracija iš šalies ieškant geresnių gyvenimo sąlygų. Taip pat buvo kalbama apie antrines skurdą lemiančias priežastis: nesaugus darbas, skolos, šeimos struktūra (vieniši tėvai, auginantys vaikus), mokesčių sistema, mažėjantis gimstamumas, žemas socialinių garantijų lygis.

Iš aprašomosios statistikos gautų duomenų buvo padaryta pirminė išvada, kad skirtingose vietovėse gyvenantys asmenys skurdą patiria skirtingai. Pagrindinis kriterijus, su kuriuo yra susiduriama kaimo vietovėse

pagal aprašomąją statistiką – negalėjimas apmokėti nenumatytų išlaidų iš savo lėšų.

Atlikus koreliacinės regresinės analizės veiksmus, buvo išskirtas vienintelis veiksnys, kuris turi įtakos skurdo rizikos lygiui Lietuvos Respublikoje, tai yra *negalėjimas pakankamai šildyti būsto (kiti miestai)*. Šis veiksnys yra išskiriamas kaip svarbiausias, nes atitiko visus kriterijus.

Literatūra

- Baratz, M., & Grigsby, W. (1972). Thoughts on poverty and its elimination. *Journal of Social Policy*, 1(2), 119–134. <https://doi.org/10.1017/S0047279400002348>
- Balvočiūtė, R. (2019). Ar socialinės išmokos mažina gyventojų skurdą? Poveikio lyginamoji analizė senosiose ir Rytų Europos šalyse. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 18, 23–45. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2019.2>
- Baršauskienė, V. ir Leliūgnienė, I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje*. Technologija.
- Booth, C. (1971). *Charles Booth's London*. Penguin.
- Čekanaavičius, V. ir Murauskas, G. (2000). *Statistika ir jos taikymai*. TEV.
- Karpušauskienė, V. (2017). *Skurdo analizės metodologinės prielaidos: užsienio šalių patirtis*. Ekonomika.
- Keršienė, R. (2011). *Skurdas ir jo priežastys Lietuvoje*. Kauno technologijos universitetas.
- Kondartienė, S. (2015). *Telkiamės skurdo mažinti metodika: skurdas ir socialinė atskirtis, lėšų telkimas, advokacija ir komunikacija*. Vilnius.
- Malthus, T. R. (1986). *An essay on the principle of population*. Pickering & Chatto Publishers.
- Pabedinskaitė, A. (2009). *Kiekybinių sprendimų metodai*. Technika.
- Prematunga, R. K. (2012). *Correlational analysis*. Australian Critical Care. <https://doi.org/10.1016/j.aucc.2012.02.003>
- Simmel, G., & Jacobson, C. (1965). The poor. *Social Problems*, 13(2), 118–140. <https://doi.org/10.2307/798898>
- Skučienė, D. ir Gabnūtė, V. (2018). *Skurdas kaimo vietovėse Lietuvoje*. Lietuvos socialinė raida.
- Smith, A. (1776). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (Vol. 1). Chump Change. <https://doi.org/10.1093/oseo/instance.00043218>
- Zabarauskaitė, R. ir Gruževskis, B. (2015). Skurdo apraiškos socialinės paramos gavėjų grupėje. *Filosofija. Sociologija*, 26(2), 99–112.

ACTUALITIES OF THE CAUSES OF POORNESS IN LITHUANIA

Monika LINKEVIČ

Abstract. Despite the fact, that economy is growing, minimal wage is raised some people are destined to experience poverty. Even the most developed countries could not avoid this phenomenon. Poverty is the main social problem of all countries measured by a list of basic necessities and other essentials that change over time and cannot be bought by a person living in indigence. One of the most widely used methods of measuring poverty is an income assessment. There are plenty of scientific research where poverty is linked with low income. Referring to that, this article will analyse what is poverty, what causes it, and indigence levels according to localities. To reach this goal: systematic literature analysis, descriptive statistics, and correlational and multinomial correlational regression analysis will be applied.

Keywords: poverty, social exclusion, poverty indicators, absolute poverty, reasons of poverty, poverty risk level.